

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

Bolesław Prus

KATARYNKA

Streszczenia lektur uzupełniających

Charakterystyki i problematyka

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Bolesław Prus

Biografia

Aleksander Głowacki (pseudonim – Bolesław Prus) urodził się w **1847 r.** w Hrubieszowie, zmarł w **1912 r.** w Warszawie. Wcześniej utracił rodziców i przeszedł pod opiekę brata Leona. Brał udział w powstaniu styczniowym, został ranny i znalazł się w szpitalu, następnie w więzieniu w Lublinie. Po zwolnieniu ukończył gimnazjum w Lublinie, a potem studiował na wydziale matematyczno-fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie. Na życie zarabiał korepetycjami, pracował też jako robotnik. Studia przerwał, a następnie podjął na nowo w Instytucie Rolniczo-Leśnym w Puławach. W połowie lat 80. związał się z naturalistami, czego owocem była *Placówka*. W 1895 r. odbywał podróże zagraniczne. Pod koniec życia prowadził działalność społeczną i filantropijną. W 1905 r., jako członek Komitetu Obywatelskiego, pomagał strajkującym robotnikom. Zmarł w trakcie pracy nad powieścią pt. *Przemiany*. Został pochowany na Powązkach, na grobie wyryto napis: „Serce serc”.

Prus debiutował krótkimi formami w „Kurierze Niedzielnym” i „Kurierze Świątecznym”. Od 1874 r. pisał stałe felietony w „Niwie”, a od 1875 r. cykl „Kronik” w „Kurierze Warszawskim”. Do najważniejszych utworów Prusa należą: *Anielka i inne opowiadania* (1880), *Szkice i obrazki* (1885), *Placówka* (1880), *Lalka* (1887–1889, 1890), *Emancypantki* (1894), *Faraon* (1897). Prus przez całe życie cierpiał na agorafobię (lęk przestrzeni). Pisarz był przeciwnikiem emancypacji kobiet, negatywnie ocenił powstanie styczniowe (*Lalka*). Prowadził intensywną pracę społeczną.

W twórczości nowelistycznej Prusa uderza oszczędność w doborze szczegółów i przewaga skrótowej relacji nad opisami i zbliżeniami. Prus posługuje się jasnym i prostym stylem, nacechowanym liryzmem, ironią i humorem. Często opisuje świat z perspektywy naiwnej, wprowadzając do utworów ujęcie psychologiczne.

” KATARYNKA

Wyjaśnienie tytułu utworu

Tytuł utworu wskazuje na **rekwizyt, o którym wspomina się na początku i który odegrał znaczącą rolę w przemianie bohatera na końcu**, dzięki niej także niewidoma dziewczynka zapewne będzie znów zdrowa. Katarynka jest motywem wiążącym cały utwór, spajającym go, jest prawie bohaterem utworu, wpływającym na zmianę postawy głównego bohatera, pana Tomasza. Taki rekwizyt często określa się jako sokota noweli¹. Katarynka to także **symbol stylu życia pana Tomasza**. Codziennie wykonywał on te same czynności, chodził tymi samymi ulicami, zaglądał do tych samych sklepów. Jego życie stało się monotonne, wszystko można było przewidzieć – jak w katarynce, która odgrywa wciąż te same melodie.

Być może pan Tomasz nie znosił katarynek właśnie dlatego, że podświadomie nie lubił własnego życia. Kiedyś był przecież energiczny, cieszył się życiem, a stał się aż nazbyt spokojnym, nieoczekującym żadnych zmian i nowości człowiekiem.

.....

¹ *Sokół noweli* – pojęcie oznaczające najważniejszy motyw, przedmiot, zdarzenie, mający często znaczenie symboliczne, wokół którego zorganizowana jest akcja noweli. Pochodzi od tytułu noweli Giovanniego Boccaccia *Sokół* (wchodzącej w skład zbioru *Dekameron*), uważanej za arcydzieło kompozycyjne gatunku, w której takim rekwizytem jest właśnie tytułowy sokół.

Bohaterowie

Pan Tomasz – mecenas (adwokat) na emeryturze, zajmujący eleganckie mieszkanie. Bardzo systematyczny, zorganizowany, dokładny. Znamca sztuki, muzyki, otaczający się pięknymi przedmiotami, dbający o elegancję i wygodę swojego domu. Człowiek wiodący uregulowany tryb życia, łagodny i życzliwy, ale raczej obojętny wobec świata i jego spraw, nie okazuje uczuć, nade wszystko ceni sobie spokój. Miłuje sztukę, muzykę, obrazy, teatr, ale nie emocjonuje się nimi, tylko ze spokojem smakuje. Jest starym kawalerem, nie założył rodziny, chociaż w młodości miał taki zamiar, ale go porzucił. Jego słabością jest nienawiść do katarynki. Gdy ktoś ze złośliwości i dla żartu wystąpił mu pod okna kataryniarza, pan Tomasz rozchorował się z gniewu. A dowiedziawszy się, kto to był, wyzwiał go na pojedynek. Stróżowi Kazimierzowi w kamienicy płacił dziesięć złotych za to, by nie wpuszczał na podwórko kataryniarza. Dopiero na widok szczęścia niewidomej dziewczynki tańczącej przy okropnych, hałaśliwych dźwiękach katarynki uświadamia sobie, co jest w życiu ważne, przelamuje swoją dobrowolną izolację od innych ludzi i postanawia zająć się losem chorego dziecka.

Pewniak
na teściePewniak
na teściePewniak
na teście

Niewidoma dziewczynka – około ośmioletnia, straciła wzrok po chorobie, gdy miała sześć lat. Początkowo wierzyła, że będzie widziała, ale potem stopniowo zapomniała, jak wygląda świat wokół niej, i zaczęła pojmować go innymi zmysłami. Mimo kalectwa była pogodnym dzieckiem, lubiła się bawić lalkami, wychodzić z domu. Odznaczała się ciekawością: interesowała ją każdy dźwięk, wkrótce okazało się, że w ten sposób nauczyła się „dostrzegać” wszystko, co się dzieje wokół niej. Była bardzo spostrzegawcza i chętnie uczyła się nowych rzeczy. Najbardziej cieszyły ją wizyty na strychu, gdzie było ciepło i mocno świeciło słońce, wtedy dziewczynce wydawało się, że dostrzega różnicę oświetlenia i był to dla niej dzień, w wilgotnej i ciemnej piwnicy czuła się zaś jak w nocy. Niestety w nowym domu nie wolno jej było nigdzie chodzić, więc cały czas siedziała przy oknie. Była smutna i apatyczna. Przeprowadzka odebrała jej wszystko, do czego się przyzwyczaiła i co знаła, a w nowym domu było zawsze cicho i spokojnie. Wielką radością była dla niej fakszywa muzyka katarynki – był to pierwszy żywszy dźwięk, jaki usłyszała od czasu przeprowadzki.

Pewniak
na teście

Kazimierz – stróż w kamienicy, w której mieszkał pan Tomasz.

Matka dziewczynki – matka niewidomej dziewczynki, zajmuje się szyciem.

Paweł – nowy stróż w kamienicy, w której mieszkał pan Tomasz.

Plan wydarzeń

- Pan Tomasz – przeszłość, sposób i tryb życia:
 - młodość: liczne znajomości, aktywny tryb życia,
 - dojrzałość: kariera zawodowa, poszukiwania żony, fascynacja sztuką; zmiana dotychczasowego trybu życia,
 - po porzuceniu praktyki adwokackiej: spokojne, ustabilizowane życie, delektowanie się sztuką, całkowity brak zainteresowania innymi ludźmi.
- Mieszkańki oficyny – tryb życia:
 - ciężka i wytrwała praca dwu kobiet,
 - samotność i smutek małej dziewczynki.
- Odkrycie przez mecenasa kalectwa dziecka.
- Historia choroby dziewczynki.
- Kataryniarz na podwórku:
 - zachwyt niewidomego dziecka, upojenie muzyką, taniec,
 - obserwacje pana Tomasza.
- Wewnętrzna przemiana mecenasa i pomoc dziewczynce.

STRESZCZENIE

Pan Tomasz mieszkał w Warszawie, od trzydziestu lat przechadzał się tymi samymi ulicami i zaglądał do tych samych sklepów. Ubrał się zawsze elegancko. W młodości był energiczny, chętnie się bawił, lubił towarzystwo kobiet, więc często go swatano. Jednak okazał się wybredny i nie ożenił się, chociaż wynajął duże mieszkanie i pięknie je urządził. Połowa jego mieszkania przygotowana była dla gości, ponieważ pan Tomasz organizował u siebie eleganckie przyjęcia, gościł znajomych lub krewnych ze wsi. Kupował obrazy, stworzył małą galerię sztuk pięknych. Urządzał przyjęcia dla przyjaciół, znał się na muzyce. Jako znawca sztuk bywał na koncertach, w galeriach, teatrach. Jednak w miarę upływu lat nie był już tak entuzjastycznie nastawiony do życia, traktował je z dystansem. Reagował na wszystko spokojnie, jego życie stało się monotonne. Nie pracował już zawodowo, ale dużo czytał i zajmował się czasem sprawami przyjaciół. Każdemu stróżowi kamienicy, w której mieszkał, pan Tomasz wyjaśniał, że nie lubi katarynek, i płacił mu, aby nie wpuszczał na podwórko katarzyniarzy. Była to słabość mecenasa, którą tłumaczył tym, że jako znawca muzyki nie znosi mechanicznych dźwięków.

Pewniak
na teście

Do domu, w którym mieszkał pan Tomasz, sprowadziły się nowe lokatorki: dwie kobiety i dziewczynka. Kobiety były biedne, zajmowały się szyciem, same sprzątały. Jedna z nich była mamą około ośmioletniej dziewczynki. Dziecko wydawało się panu Tomaszowi dziwne, ponieważ widział, że cały czas apatycznie siedzi w oknie. Dopiero po jakimś czasie zauważył, że dziecko jest niewidome – patrzyło prosto w słońce. Dziewczynka nie zawsze była niewidoma, straciła wzrok po chorobie, gdy miała około sześciu lat. Początkowo miała nadzieję, że będzie widziała, ale stopniowo zapomniała, jak wygląda świat, i zaczęła go poznawać innymi zmysłami. Nauczyła się rozpoznawać różne odgłosy, kroki, skrzypienia. Dzięki temu wiedziała, co się dzieje. Niestety doszło do przeprowadzki, a w nowym miejscu wszystko było dla niej obce i nic jej nie cieszyło. Wokół panowała cisza i było bardzo nudno.

Pewniak
na teście

Pewnego razu odzwierny Kazimierz trafił „do kozy” na tydzień, a nowy stróż nie wiedział o katarynkowej fobii pana Tomasza i wpuszcił na podwórko katarzyniarza. Mecenas też zmienił nieco swe przyzwyczajenia i wcześniej wrócił do domu, by zająć się ciekawym problemem prawniczym, absorbującym go od wielu dni. Taki zbieg okoliczności mógł stać się powodem awantury. Jednak mecenas zauważył, że dziewczynka zaczęła tańczyć i śmiać się z radości, wyraźnie ucieszyła ją melodia. Wtedy zawołał stróża i nakazał mu od tej pory wpuszczać katarzyniarza na podwórko, po czym zajął się szukaniem w kalendarzu adresów okulistów.

Pewniak
na teściePewniak
na teściePewniak
na teście

Problematyka

Utwór przedstawia **przemianę, jaka dokonana się w życiu i charakterze pana Tomasza**, mecenasa na emeryturze, wiodącego dotychczas spokojną, dostatnią egzystencję, na skutek **zauważenia radości niewidomego dziecka z dźwięków znieawidzonej przez siebie katarzynki**.

Po pierwsze, Prus ukazuje, że **warto być otwartym na sprawy innych ludzi, dostrzegać je i pomagać potrzebującym**. Postać pana Tomasza dowodzi, jak wielką przyjemność może sprawić rezygnacja z własnych upodobań, jeśli można tym sprawić radość bliźniemu, zwłaszcza gdy jest to ktoś szczególnie potrzebujący. Na przykładzie pana Tomasza Prus próbuje uświadomić czytelnikowi, jak wiele zyskuje przy tym dający – w rzeczywistości, **wraz z postanowieniem pomocy niewidomej, bohater odnalazł sens życia**. Oboje potrzebowali pomocy, **oboje byli bardzo samotni**: dziewczynka, bo ciekawa świata, spragniona nowych

wrażień, skazana była na życie w ciągłej ciemności; pan Tomasz, bo zamknięty w swoim mieszkaniu, otoczony luksusowymi i pięknymi przedmiotami, tęsknił do więzi uczuciowej z innym człowiekiem, chciał czuć się potrzebny, darzony prawdziwą przyjaźnią, serdecznością, a po kilkudziesięciu latach życia dobitnie się przekonał, że nie zapewnią mu tego nawet najbardziej rzadkie i piękne dzieła sztuki.

Prus eksponuje także **problem kalectwa, bezbronności i bezsilności dotkniętego nim dziecka**. Pokazuje, jak ważny jest dla takiej osoby kontakt ze światem ludzi zdrowych, jak atrakcyjny i upragniony jest dla niej ten świat i jak ważne jest, by uczynić ten kontakt możliwym. Można też się domyśleć, że choroba dziewczynki nie jest nieuleczalna, lecz jej matki nie stać na leczenie – zatem gdzieś w tle utworu pojawia się też **zasygnalizowanie problemów, jakie spotykają ludzi ubogich**.

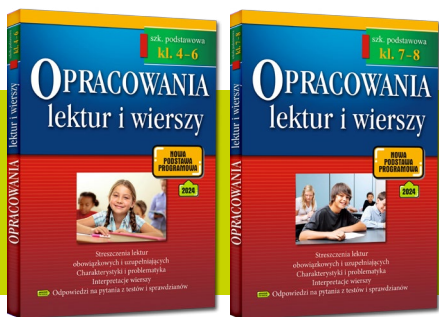
Gatunek utworu

Katarynka to **nowela**, czyli krótki, jednowątkowy utwór napisany prozą, charakteryzujący się małą liczbą bohaterów, wyraźnym punktem kulminacyjnym i rozwiązaniem akcji, a także niewielką liczbą opisów. Często nowela kończy się zaskakującą puentą. Akcja noweli ogniskuje się zwykle wokół jednego wydarzenia. W *Katarynce* możemy znaleźć wszystkie powyższe cechy:

- ◆ jest to krótki, zwarty utwór,
- ◆ posiada jednego bohatera pierwszoplanowego – pana Tomasza,
- ◆ **akcja skupia się wokół jednego wydarzenia – pojawienia się na podwórzu kataryniarza i konsekwencji tej sytuacji,**
- ◆ **wyraźnym punktem kulminacyjnym jest pojawienie się na podwórku kataryniarza i taniec niewidomej dziewczynki przy dźwiękach muzyki,**
- ◆ rozwiązanie akcji to moment, gdy pan Tomasz podejmuje decyzję o zajęciu się zdrowiem małej sąsiadki,
- ◆ brak opisów.

Zakończenie utworu jest otwarte, akcja urywa się – dzięki temu czytelnik może sam domyślić się, jakie były dalsze wydarzenia.

Pewniak
na teście

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książkach:

Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 4-6
Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 7-8

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec,
Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Natódko, Agnieszka Nawrot,
Karolina Rymut-Kościelniak, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona
Szóstak, Joanna Tomasiak, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk,
Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Szymon Rój, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Grzegorz Więczkiewicz

Layout i skład:

Pracownia Register